

Kazimierz Kałkowski

O przepisach szczególnych ustanawiających właściwość drogi postępowania administracyjnego do dochodzenia odszkodowania

---

Palestra 20/10(226), 86-103

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KAZIMIERZ KAŁKOWSKI

O przepisach szczególnych ustanawiających właściwość drogi postępowania administracyjnego do dochodzenia odszkodowania

W opracowaniu tym autor przytacza i omawia szczególne w stosunku do kodeksu postępowania cywilnego przepisy ustanawiające właściwość drogi postępowania administracyjnego do dochodzenia odszkodowania i przesądzające w ten sposób o niedopuszczalności drogi procesu sądowego, powodującej odrzucenie pozwu (art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c.) i nieważność postępowania (art. 369 pkt 1 k.p.c.).

Rozdział I

UWAGI OGÓLNE

Ustalenie, że sprawa ma charakter sprawy cywilnej, nie wystarcza do stwierdzenia, że jej rozpatrzenie należy wyłącznie do drogi sądowej, albowiem przepis szczególny może stanowić inaczej (art. 1 i 2 k.p.c.). Do tych przepisów szczególnych, które wyłączają pewne rodzaje spraw z rozpatrzenia ich w drodze sądowej, należy stosować wykładnię ścieśniającą, gdyż stanowią one wyjątki od przyjętej zasady¹.

Przy stosowaniu przepisów szczególnych przytoczonych niżej (w oryginalnym brzmieniu niektórych z ich artykułów) należy mieć na uwadze, że w wyniku reformy administracji terenowej zostały zniesione prezydia rad narodowych,² działające przed reformą jako terenowe organy administracji państwowej o kompetencji ogólnej i posiadające określone uprawnienia w zakresie oddziaływania na decyzje, wydawane przez podporządkowane im wydziały resortowe i kompetentne do wydawania decyzji w indywidualnych sprawach z zakresu administracji państwowej. W odniesieniu do prezydiów gromadzkich rad narodowych nastąpiło to z dniem 1 stycznia 1973 r., to jest z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 29 listopada 1972 r. o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych (Dz. U. Nr 49, poz. 312), natomiast w odniesieniu do prezydiów miejskich rad narodowych miast nie stanowiących powiatów oraz rad narodowych stopnia powiatowego i wojewódzkiego — z dniem 9 grudnia 1973 r., to jest z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 22 listopada 1973 r. o zmianie ustawy o radach narodowych (Dz. U. Nr 47, poz. 276). Zgodnie przy tym z art. 94 ust. 1 oraz art. 95 ust. 2 ustawy z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych (tekst jednol.: Dz.U. z 1975 r. Nr 26, poz. 139) kompetencje dotychczasowych prezydiów rad narodowych, ich przewodniczących oraz organów prezydiów (wydziałów) zostały przejęte przez terenowe organy administracji państwowej odpowiedniego stopnia³.

¹ B. Dobrzański i inni (praca zbiorowa): Kodeks postępowania cywilnego — Komentarz, tom I, Wyd. Prawn., Warszawa 1975, str. 25. Zasadą według art. 2 k.p.c. jest, że sprawy cywilne należą do drogi sądowej.

² Z tego względu nieaktualne już w tej chwili wyrazy (np. prezydium, powiaty itp.) zostały wydrukowane w niniejszej pracy kursywą.

³ Benedykt Bogomilski: Kodeks postępowania administracyjnego, Wyd. Prawn., Warszawa 1975, przypis 2 do art. 13.

Ponadto należy mieć na uwadze, że ustawa z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych (Dz. U. Nr 16, poz. 91) zniosła powiaty⁴ jako jednostki podziału administracyjnego Państwa (art. 33) i wprowadziła właściwość terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego (z określonymi wyjątkami) w sprawach indywidualnych z zakresu administracji państwowej, należących w myśl dotychczasowych przepisów do powiatowych, miejskich (w miastach stanowiących dotychczas powiaty) i dzielnicowych (w miastach podzielonych na dzielnice) organów administracji państwowej (art. 37). Przepisy art. 33 i 37 tej ustawy należy uwzględnić w pełnym ich brzmieniu.

Terenowe organy administracji państwowej stopnia wojewódzkiego i stopnia podstawowego zostały określone w art. 44 ustawy z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych (tekst jednol.: Dz. U. z 1975 r. Nr 26, poz. 139).

Podamy teraz niżej w rozdziałach II—IV wykaz aktów normatywnych zawierających wzmiankowane wyżej przepisy szczególne (wraz z niektórymi artykułami) oraz ich krótkie omówienie.

Rozdział II

POSTĘPOWANIA, W KTÓRYCH KODEKS POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO MA ZASTOSOWANIE

I. Właściwość terenowych organów administracji państwowej w toku instancji

1. Rozporządzenie z dnia 22 sierpnia 1927 r. o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych (Dz. U. z 1927 r. Nr 77, poz. 673 i Nr 114, poz. 975; z 1928 r. Nr 26, poz. 229; z 1932 r. Nr 26, poz. 229, Nr 60, poz. 573 i Nr 67, poz. 622; z 1934 r. Nr 110, poz. 976; z 1938 r. Nr 27, poz. 245; z 1948 r. Nr 49, poz. 373; z 1951 r. Nr 1, poz. 4; z 1972 r. Nr 49, poz. 317; z 1974 r. Nr 22, poz. 131).

Art. 75. Odszkodowanie od Państwa należy się za zwierzęta zabite na zarządzenie władz państwowych w wykonaniu rozporządzenia niniejszego lub padłe wskutek szczepienia, trzebienia i innych zabiegów przewidzianych w rozporządzeniu niniejszym, a wykonanych na zarządzenie władz państwowych, jak również za zwierzęta wywłaszczone (art. 60).

Art. 84. Wartość szacunkową zwierzęcia lub zbiorowiska zwierząt (pszczoły, ryby, raki) stanowi średnia z trzech kwot oszacowania przez trzech ocenicielei, a mianowicie dwóch biegłych i państwowego lekarza weterynaryjnego. Biegłych w ilości potrzebnej dla całego powiatu wybiera Wydział Powiatowy.⁵

Art. 88. Przyznanie należnego odszkodowania (...) i zarządzenie wypłaty należy do wojewody.

Odszkodowanie (...) wypłaca się właścicielowi zwierzęcia, a o ile ten nie jest znany, faktycznemu posiadaczowi. Odszkodowanie (...) nie podlega zajęciu na pokrycie należności publicznych albo prywatnych.

2. Ustawa z dnia 13 listopada 1963 r. o zwalczaniu chorób zakaźnych (Dz. U. Nr 50, poz. 279; zm.: Dz. U. z 1971 r. Nr 12, poz. 115).

⁴ Patrz — przypis 2.

⁵ Wyznaczanie biegłych do ustalania wartości szacunkowej zwierzęcia albo zbiorowiska zwierząt zabitych lub padłych z powodu zaraźliwych chorób zwierzęcych przekazane zostało do właściwości naczelników gmin (por. rozp. RM, Dz. U. z 1972 r. Nr 49, poz. 317).

Osoby i jednostki organizacyjne, które poniosły szkodę wskutek zarządnego w celu zwalczania chorób zakaźnych wybicia zwierząt, mają prawo do odszkodowania (art. 14 ust. 1).

Przy ustalaniu wysokości i wypłacie odszkodowania należnego z tytułu wybicia zwierząt (art. 12 ust. 2) stosuje się odpowiednio przepisy o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych (art. 14 ust. 2).

3. Dekret z dnia 6 września 1951 r. o obszarach szczególnie ważnych dla obrony Kraju (Dz. U. z 1951 r. Nr 46, poz. 341).

Art. 2. 1. Kto w prawach własności do nieruchomości lub w innych prawach związanych z nieruchomością ponosi szkodę rzeczywistą z powodu wprowadzenia ograniczeń wymienionych w art. 1 albo też z powodu odmowy zezwolenia na wykonywanie tych praw, ma prawo do odszkodowania od Państwa.

Na podstawie tego dekretu wydane zostało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 1952 r. w sprawie odszkodowania z tytułu ograniczeń wprowadzonych na obszarach uznanych za szczególnie ważne dla obrony Kraju (Dz. U. Nr 49, poz. 328). Według tego rozporządzenia w sprawie odszkodowania orzeka *prezydium powiatowej rady narodowej, rady narodowej miasta stanowiącego powiat lub dzielnicowej Rady Narodowej m. st. Warszawy i m. Łodzi* (§ 6 w związku z § 2). Od orzeczenia przysługuje stronie zainteresowanej prawo wniesienia odwołania (§ 9).

4. Dekret z dnia 23 marca 1956 r. o ochronie granic państwowych (Dz. U. z 1956 r. Nr 9, poz. 51; z 1959 r. Nr 27, poz. 168; z 1969 r. Nr 13, poz. 95 i z 1975 r. Nr 17, poz. 94 — § 2 pkt 27).

Art. 21. 1. Organy ochrony granic mogą w związku z wykonywanymi obowiązkami służbowymi bez uzyskiwania zezwolenia właścicieli i użytkowników gruntów położonych w pasie granicznym w razie konieczności przebywać i poruszać się o każdej porze na tych gruntach oraz przejeżdżać i przechodzić przez pola uprawne w czasie kontynuowania pościgu, jeżeli okoliczności sprawy nie pozwalają na korzystanie z dróg.

2. Rada Ministrów określi zasady i tryb wynagradzania szkody wyrządzonej czynnościami, o których mowa w ust. 1.

Dekret ten utrzymał w mocy dekret z dnia 6 września 1951 r. o obszarach szczególnie ważnych dla obrony Kraju (Dz. U. Nr 46, poz. 341).

5. Dekret z dnia 13 czerwca 1956 r. o państwowej służbie geodezyjnej i kartograficznej (Dz. U. Nr 25, poz. 115 ze zmianą wynikającą z art. 3 ustawy ogłoszonej w Dz. U. z 1972 r. Nr 11, poz. 77).

Art. 11. 1. Szkody, które powstały w nieruchomości lub w jej części podczas wykonywania pomiarów geodezyjnych powinny być naprawione przez doprowadzenie nieruchomości do stanu użytkowego z uwzględnieniem potrzeb gospodarki planowej.

2. Za szkody w płonach i w drzewostanie przysługuje odszkodowanie w gotówce.

Z mocy art. 20 ust. 3 tego dekretu obowiązuje wydane na podstawie dekretu z dnia 24 kwietnia 1952 r. o państwowej służbie geodezyjnej i kartograficznej (Dz. U. Nr 24, poz. 162) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 sierpnia 1953 r. w sprawie zasad i trybu ustalania odszkodowania oraz naprawiania szkód powstałych przy wykonywaniu pomiarów geodezyjnych (Dz. U. Nr 39, poz. 170; zm.: Dz. U. z 1974 r. Nr 22, poz. 131 — § 6 pkt 3).

Jeżeli zgłoszone roszczenie o naprawienie szkody nie zostało zaspokojone w drodze ugody, to o obowiązku, zakresie i terminie naprawienia szkód oraz o obowiązku i wysokości odszkodowania za szkody w płonach i drzewostanie orzeka organ administracji państwowej stopnia gminnego (§ 10 ust. 1).

W razie niewykonania przez zleceniodawcę naprawy szkód powstałych w nieruchomości w terminie ustalonym w ugodzie lub w orzeczeniu organ administracji państwowej stopnia gminnego wyda na wniosek poszkodowanego orzeczenie upoważniające go do wykonania naprawy na koszt zleceniodawcy i nakładające na zleceniodawcę obowiązek wypłacenia poszkodowanemu ustalonego w orzeczeniu odszkodowania pieniężnego (art. 12).

Użyte w rozporządzeniu wyrażenie „zleceniodawca” oznacza jednostkę administracji państwowej lub gospodarki uspołecznionej albo osobę fizyczną, dla której wykonywane są pomiary geodezyjne (§ 2).

6. Ustawa z dnia 22 maja 1958 r. o gospodarowaniu terenami torfowymi (Dz. U. z 1958 r. Nr 31, poz. 137; z 1972 r. Nr 49, poz. 317; z 1974 r. Nr 22, poz. 131).

Art. 6. 1. Jeżeli dla zorganizowania bądź prawidłowego prowadzenia eksploatacji złoża torfowego przez jednostkę państwową lub spółdzielczą potrzebne są grunty nie stanowiące własności Państwa i położone w bezpośrednim sąsiedztwie złoża — organ administracji rolnej *prezydium powiatowej rady narodowej* na wniosek zainteresowanej jednostki może zezwolić jej na czasowe zajęcie tego gruntu.

Art. 7. 1. Osobom korzystającym z gruntu, które wskutek zajęcia tego gruntu (art. 6) poniosły straty, należy się odszkodowanie od jednostek, na rzecz których ustanowiono czasowe zajęcie gruntu.

2. O wysokości odszkodowania (ust. 1) orzeka organ administracji rolnej *prezydium powiatowej rady narodowej*.

7. Ustawa z dnia 16 lutego 1961 r. o ochronie roślin uprawnych przed chorobami, szkodnikami i chwastami (Dz. U. Nr 10, poz. 55).

Użytkownikowi gruntu może być przyznane odszkodowanie za rośliny zniszczone wskutek zabiegów, podjętych w celu ochrony roślin przez właściwe do spraw rolnych organy administracji państwowej (art. 7 ust. 1).

Na podstawie art. 7 ust. 2 tej ustawy wydane zostało rozporządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 4 czerwca 1962 r. w sprawie wykonywania zabiegów w zakresie ochrony roślin na koszt Państwa oraz zasad i trybu przyznawania odszkodowań za rośliny zniszczone wskutek takich zabiegów, podjętych przez organy *prezdydów rad narodowych* (Dz. U. Nr 41, poz. 193). Rozporządzenie to stanowi, że decyzję o przyznaniu odszkodowania wydaje i odszkodowanie wypłaca właściwy do spraw rolnych organ *prezydium powiatowej rady narodowej* (§ 5 ust. 1).

8. Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz. U. z 1967 r. Nr 44, poz. 220; z 1972 r. Nr 53, poz. 342; z 1973 r. Nr 27, poz. 153, Nr 38, poz. 224, Nr 47, poz. 276; z 1974 r. Nr 24, poz. 142; z 1975 r. Nr 16, poz. 91).

Ustawa ta przewiduje świadczenia na rzecz obrony Kraju.

Na podstawie tej ustawy wydane zostało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 1969 r. w sprawie przekazywania dla potrzeb obrony Państwa środków transportowych znajdujących się w posiadaniu osób fizycznych i osób prawnych, nie będących jednostkami gospodarki uspołecznionej (Dz. U. Nr 29, poz. 226). W razie więc wprowadzenia stanu bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa Państwa, ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny osoby fizyczne i osoby prawne, nie będące jednostkami gospodarki uspołecznionej, które posiadają środki transportowe — zwane dalej „posiadaczami” — są zobowiązane do przekazania tych środków transportowych na rzecz Sił Zbrojnych,

formacji samoobrony lub państwowych jednostek organizacyjnych, wykonujących zadania dla potrzeb obrony Państwa (§ 1). W § 2 rozporządzenie określa jakie środki transportowe podlegają przekazaniu.

W rozdziale 6 omawianego rozporządzenia określa się odszkodowanie za zniszczenie, uszkodzenie lub zużycie środka transportowego, przy czym § 26 rozp. stanowi w tej mierze, co następuje:

§ 26. Organami właściwymi do rozpatrywania wniosków o odszkodowanie oraz do przyznawania i ustalania wysokości odszkodowania są:

1) w stosunku do pojazdów samochodowych — właściwe według miejsca ich rejestracji organy do spraw komunikacji *prezydentów powiatowych (miejskich, dzielnicowych) rad narodowych*, a w stosunku do rowerów *te same organy* właściwe według miejsca zamieszkania (siedziby) posiadacza,

2) w stosunku do kutrów, łodzi i motorówek — organy wyznaczone przez *prezydenta powiatowych (miejskich, dzielnicowych) rad narodowych*, właściwe według miejsca zamieszkania (siedziby) posiadacza,

3) w stosunku do koni i pojazdów zaprzęgowych — właściwe według miejsca zamieszkania (siedziby) posiadacza organy do spraw rolnictwa *prezydentów powiatowych (miejskich, dzielnicowych) rad narodowych*.

§ 28. Postępowanie w sprawach o odszkodowanie odbywa się w trybie i na zasadach przepisów kodeksu postępowania administracyjnego.⁶

9. Ustawa z dnia 12 marca 1968 r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości (tekst jednol.: Dz. U. z 1974 r. Nr 10, poz. 64), zwana w treści niniejszego opracowania ustawą wywłaszczeniową z uwzględnieniem zmian wynikających z § 3 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 maja 1974 r. (Dz. U. Nr 22, poz. 131), z art. 37 ust. 1, 2, 3 ustawy z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych (Dz. U. Nr 16, poz. 91) i z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. (Dz. U. Nr 17, poz. 94).

Wywłaszczenie może nastąpić jedynie na rzecz Państwa (art. 2 ust. 1).

O wywłaszczenie może się ubiegać zainteresowany organ administracji państwowej, instytucja państwowa lub przedsiębiorstwo państwowe (art. 2 ust. 2). Wywłaszczenie następuje za odszkodowaniem (art. 7 ust. 1). Obowiązek odszkodowania ciąży na ubiegającym się o wywłaszczenie (art. 7 ust. 2).

O wywłaszczeniu i odszkodowaniu orzekają:

- 1) naczelnicy gmin i naczelnicy miast nie stanowiących dotychczas powiatów — jeżeli wartość szacunkowa wywłaszczanej nieruchomości, określona według art. 8 ustawy wywłaszczeniowej, nie przekracza 500.000 zł. Ustalenie jednak na podstawie art. 8 ust. 9 ustawy wywłaszczeniowej wysokości stawek odszkodowania za grunty wymienione w art. 8 ust. 1, 2 i 8 pkt 1 lit. b), położone na określonych obszarach gmin i miast, należy do właściwości wojewody.⁷ Właściwość ta wynika z art. 15 ust. 1 ustawy wywłaszczeniowej, z art. 37 ust. 1 ustawy z dnia 28 maja 1975 r. oraz z § 2 pkt 15 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r.;
- 2) prezydenci i naczelnicy miast stanowiących do dnia 1 czerwca 1975 r. powiaty, które w liczbie 78 są wymienione w załączniku do wspomnianego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. — w zakresie do-

⁶ Podkreślenie tego pozostaje w związku z art. 194 § 2 pkt 2 i § 4 k.p.a.

⁷ Walenty Ramus: Prawo wywłaszczeniowe — Komentarz, Wyd. Prawn., Warszawa 1975, str. 9—10.

tychczasowym bez względu na wartość szacunkową wywłaszczanej nieruchomości, przy czym są oni nadal właścivi do ustalania na podstawie art. 8 ust. 9 ustawy wywłaszczeniowej wysokości stawek odszkodowania za grunty położone na obszarze tych miast.⁸ Właściwość ta wynika z art. 15 ust. 1 i art. 55 ustawy wywłaszczeniowej oraz z art. 37 ust. 2 ustawy z dnia 28 maja 1975 r.;

- 3) naczelnicy dzielnic w miastach podzielonych na dzielnice (Warszawa, Kraków, Łódź i Wrocław) — bez względu na wartość szacunkową wywłaszczanej nieruchomości, przy czym są oni nadal właścivi do ustalania na podstawie art. 8 ust. 9 ustawy wywłaszczeniowej wysokości stawek odszkodowania za grunty położone na obszarze dzielnic. Ponadto naczelnicy dzielnic przejęli na podstawie art. 37 ust. 3 wspomnianej ustawy z dnia 28 maja 1975 r. kompetencje miejskich organów administracji w sprawach indywidualnych z zakresu administracji państwowej, należących dotychczas do tych organów, co w odniesieniu do ustawy wywłaszczeniowej oznacza przejęcie kompetencji określonych w art. 16 ust. 1 zdanie drugie i art. 41 tej ustawy.⁹ Właściwość ta wynika z art. 15 ust. 1 i art. 55 ustawy wywłaszczeniowej oraz z art. 37 ust. 3 ustawy z dnia 28 maja 1975 r.;
- 4) wojewodowie — w stosunku do nieruchomości położonych na obszarze gmin i miast nie stanowiących dotychczas powiatów, jeżeli wartość szacunkowa wywłaszczanej nieruchomości określona według art. 8 ustawy wywłaszczeniowej przekracza 500.000 zł.¹⁰ Właściwość ta wynika z art. 15 ust. 1 ustawy wywłaszczeniowej, z art. 37 ust. 1 ustawy z dnia 28 maja 1975 r. oraz z § 2 pkt 15 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r.

Należy tu jeszcze wspomnieć o odszkodowaniu przy szczególnym trybie wywłaszczenia. Otóż odszkodowanie za straty wynikłe z działań przewidzianych w art. 35 ust. 1 i 2 (zakładanie i przeprowadzanie w określonych warunkach na nieruchomościach ciągów drenażowych, przewodów i innych urządzeń technicznych oraz ich konserwacja) strony ustalają na podstawie wzajemnego porozumienia; w razie sporu wysokość odszkodowania ustala na wniosek zainteresowanej strony naczelnik gminy, a w miastach — prezydent lub naczelnik miasta (dzielnicy) (art. 36). Za szkody wyrządzone poszukiwaniem i wydobywaniem na nieruchomości w określonych warunkach materiałów (np. kamieni) i za wywłaszczone materiały właścicielowi należy się odszkodowanie, przy czym przepis art. 36 stosuje się odpowiednio (art. 37).

10. Ustawa z dnia 17 czerwca 1959 r. o hodowli, ochronie zwierząt łownych i prawie łowieckim (Dz. U. z 1973 r. Nr 33, poz. 197) ze zmianami wynikającymi z pkt 10 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. (Dz. U. Nr 17, poz. 94 i Nr 31, poz. 165).

Państwo odpowiada jedynie za szkody wyrządzone w uprawach i płonach rolnych przez dziki, łosie, jelenie i danielę. Odszkodowanie wypłacają przedsiębiorstwa lasów państwowych (art. 44 ust. 1).

⁸ Jw. w przypisie 5.

⁹ Jw. w przypisie 5.

¹⁰ Jw. w przypisie 5.

Stosownie do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 sierpnia 1975 r. w sprawie odszkodowań za szkody wyrządzone w uprawach i plonach rolnych przez dziki, łosie, jelenie i daniela (Dz. U. Nr 28, poz. 146) decyzję ustalającą wysokość odszkodowania wydaje właściwe nadleśnictwo z uzasadnieniem okoliczności zawartych w protokole ze wstępnych oględzin oraz końcowego oszacowania i ustalenia szkody (§ 4 ust. 5). Od tej decyzji przysługuje poszkodowanemu w terminie 7 dni od dnia doręczenia odwołanie do naczelnika gminy (lub odpowiednio innych organów administracji państwowej stopnia podstawowego), którego decyzja jest ostateczna (§ 6 w związku z § 13). Wyплаты odszkodowania dokonuje właściwe terenowo nadleśnictwo (§ 8 ust. 2).

W razie odpowiedniego (ewentualnie) stosowania przepisów ustawy wyłączeniowej — właściwość jak wyżej w pkt 9.

11. Ustawa z dnia 25 lutego 1958 r. o uregulowaniu stanu prawnego mienia pozostającego pod zarządem państwowym (Dz. U. z 1958 r. Nr 11, poz. 37; z 1968 r. Nr 3, poz. 6; z 1974 r. Nr 22, poz. 131).

W razie przejścia na własność Państwa na podstawie niniejszej ustawy domu jednorodzinnego, działki budowlanej albo innego mienia stanowiącego własność osobistą (art. 18) właścicielowi przysługuje prawo do odszkodowania (art. 19 ust. 1). Odszkodowanie, o którym mowa w art. 19 ust. 1, ustala wojewoda: za nieruchomości — przy odpowiednim zastosowaniu zasad i trybu obowiązującego przy wywłaszczaniu nieruchomości, a za ruchomości — według cen rynkowych (art. 19 ust. 2).

12. Ustawa z dnia 16 listopada 1960 r. o prawie geologicznym (Dz. U. z 1960 r. Nr 52, poz. 303; z 1972 r. Nr 49, poz. 317; z 1974 r. Nr 38, poz. 230).

Prace geologiczne mają na celu poznanie budowy geologicznej kraju albo w związku z poszukiwaniem i rozpoznawaniem złóż kopalin oraz wód podziemnych, albo w związku z ustalaniem przydatności gruntów dla potrzeb budownictwa i zagospodarowania przestrzennego. Za prace geologiczne w rozumieniu ustawy uważa się: planowanie i prowadzenie badań geologicznych połączonych z robotami w terenie, w szczególności z wykonywaniem robót górniczych i wierceń studziennych, prowadzenie obserwacji i pomiarów związanych z tymi robotami, sporządzanie dokumentacji geologicznych, sporządzanie bilansu zasobów złóż kopalin oraz określenie zasobów wód podziemnych (art. 1).

Przedsiębiorstwo geologiczne, które prowadząc prace geologiczne, powoduje szkodę w cudzej nieruchomości lub jej części składowej, obowiązane jest do odszkodowania bez względu na to, czy szkodę można było przewidzieć oraz czy ktokolwiek ponosi winę za uszkodzenie (art. 9). Organy administracji państwowej, instytucje państwowe oraz przedsiębiorstwa państwowe obowiązane są same bezpośrednio naprawiać szkody powstałe w nieruchomościach lub innych częściach składowych nieruchomości w związku z pracami geologicznymi.

Koszty naprawienia szkody ponosi przedsiębiorstwo geologiczne. W sprawach spornych o odszkodowanie i naprawę szkód powstałych w związku z prowadzeniem prac geologicznych orzeka naczelnik gminy w trybie określonym w ustawie o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (art. 16).

13. Ustawa z dnia 2 grudnia 1960 r. o kolejach (Dz. U. z 1970 r. Nr 9, poz. 76; z 1971 r. Nr 12, poz. 115; z 1972 r. Nr 49, poz. 317 — § 1 pkt 14; z 1974 r. Nr 24, poz. 142 — art. IX pkt 5).

Wysokość odszkodowania przewidzianego w art. 37 (za zabezpieczenie lub

przeniesienie budowli), w art. 38 (za usunięcie zadrzewienia — zakrzewienia), w art. 39 ust. 1 (za urządzenie i utrzymywanie pasów ochronnych przeciwpożarowych oraz ustawianie zasłon odśnieżnych i zakładanie żywopłotów) ustala zarząd kolei w porozumieniu z osobami zainteresowanymi (art. 40). W razie niedojścia do porozumienia, a więc w sprawach spornych, o odszkodowaniu orzeka naczelnik gminy (naczelnik miasta i gminy) przy odpowiednim zastosowaniu zasad i trybu obowiązującego przy wywłaszczaniu nieruchomości.

14. Ustawa z dnia 14 lipca 1961 r. o gospodarce terenami w miastach i osiedlach (Dz. U. z 1969 r. Nr 22, poz. 159; z 1972 r. Nr 27, poz. 193).

Prawo użytkowania wieczystego może być wywłaszczone (art. 21 ust. 4).

Wydane na podstawie tej ustawy rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 marca 1962 r. w sprawie zasad odszkodowania za wywłaszczenie prawa wieczystego użytkowania (Dz. U. Nr 28, poz. 118) określa, co przysługuje wywłaszczonemu za wywłaszczenie i według jakich zasad, wskazując na ustawę z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości.

15. Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury i o muzeach (Dz. U. Nr 10, poz. 48).

Badania architektoniczne i archeologiczne na nieruchomości nie stanowiącej własności Państwa prowadzi się po uprzednim porozumieniu z właścicielem albo użytkownikiem (art. 23 ust. 1). W razie niemożności uzyskania zgody właściciela stosuje się odpowiednie przepisy ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (art. 23 ust. 2).

Za szkody wyrządzone w związku z zabezpieczeniem stanowisk archeologicznych oraz badaniami architektonicznymi i archeologicznymi należy się odszkodowanie od zlecającego prace zabezpieczające lub badawcze (art. 23 ust. 3). W razie niedojścia do porozumienia co do wysokości odszkodowania wysokość jego będzie ustalona w trybie przepisów ustawy, o której mowa w ust. 2 (art. 23 ust. 4).

Przejęcie na własność Państwa zabytku nieruchomego następuje w trybie przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 34 ust. 1). Przejęcie na własność Państwa zabytku ruchomego dokonuje wojewódzki konserwator zabytków za odszkodowaniem w wysokości wartości zabytku (art. 34 ust. 2).

Szczegółowy tryb postępowania przy przejmowaniu na własność Państwa zabytków ruchomych, organizację i sposób powoływania komisji odszkodowawczych oraz sposób ustalania wartości przedmiotów określi w drodze rozporządzenia Minister Kultury i Sztuki w porozumieniu z Ministrem Finansów (art. 34 ust. 3).

16. Ustawa z dnia 29 marca 1962 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 1962 Nr 20, poz. 90; z 1971 r. Nr 12, poz. 115; z 1972 r. Nr 49, poz. 317).

Wysokość odszkodowania przewidzianego w art. 25 ust. 1 (za usunięcie zadrzewienia lub innych przedmiotów i urządzeń pogarszających widoczność drogi), w art. 29 ust. 4 (za szkody wyrządzone przy urządzeniu i utrzymywaniu lub zdejmowaniu zasłon odśnieżnych oraz zakładaniu żywopłotów), w art. 31 ust. 2 (za szkody wyrządzone wskutek wstępu na grunt), w art. 32 ust. 2 (za szkody wyrządzone w związku z urządzeniem czasowego przejazdu), w art. 33 ust. 3 (za szkody wyrządzone przez rozrzucenie błota lub kurzu na gruntach przyległych do drogi) ustala zarząd drogi w porozumieniu z osobami zainteresowa-

nymi. W razie niedojścia do porozumienia, a więc w sprawach spornych, o odszkodowaniu orzeka naczelnik gminy (naczelnik miasta i gminy) przy odpowiednim zastosowaniu zasad i trybu obowiązującego przy wywłaszczaniu nieruchomości (art. 35 ust. 1 i 2).

17. Ustawa z dnia 31 maja 1962 r. — prawo lotnicze (Dz. U. Nr 32, poz. 153).

Organizacjom państwowym i społecznym oraz osobom prawnym zakładającym lotniska albo mającym w zarządzie lub w użytkowaniu lotniska przysługuje prawo:

- 1) budowy lub zakładania lotniczych urządzeń naziemnych na nieruchomościach położonych poza granicami lotniska,
- 2) dostępu do lotniczych urządzeń naziemnych położonych poza granicami lotniska (art. 30 ust. 1).

O odszkodowaniu za straty wynikłe na skutek wykonywania uprawnień, o których mowa w ust. 1, orzeka w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach w sprawie wywłaszczania nieruchomości organ do spraw wewnętrznych *prezydent powiatowej rady narodowej* właściwej ze względu na położenie nieruchomości (art. 30 ust. 5).

II. Właściwość terenowych organów administracji państwowej z prawem do drogi sądowej bądź arbitrażowej

1. Ustawa z dnia 18 lipca 1950 r. o dostarczaniu środków przewozowych na rzecz wojska i służby bezpieczeństwa publicznego w czasie pokoju (Dz. U. Nr 36, poz. 322).

Art. 3. Osoby fizyczne i prawne mające w swoim władaniu środki przewozowe wymienione w art. 2 są obowiązane do ich dostarczania na potrzeby wojska i służby bezpieczeństwa publicznego.

Art. 17.1. W przypadkach uszkodzenia, zniszczenia lub utraty środka przewozowego, które nastąpiło bez winy osób wymienionych w art. 3, lub obsługi w czasie i w związku albo w następstwie dostarczenia środka przewozowego dla potrzeb wojska lub służby bezpieczeństwa publicznego, należy się odszkodowanie.

2. Przyznanie odszkodowania i ustalenie jego wysokości następuje w drodze orzeczenia *prezydent powiatowej rady narodowej*, wydanego w trybie przepisów o postępowaniu administracyjnym.

3. Odszkodowanie wypłaca władza lub organ, który zgłosił zapotrzebowanie na dostarczenie środka przewozowego.

4. Poszkodowany może w ciągu miesiąca od dnia doręczenia orzeczenia wymienionego w ust. 1 dochodzić roszczenia o odszkodowanie w drodze sądowej lub w drodze postępowania arbitrażowego, jeżeli należy do jednostek podlegających państwowemu arbitrażowi gospodarczemu.

Art. 18. Jeżeli osoba obsługująca dostarczony środek przewozowy, bez własnej winy i w związku z wykonywaniem tej obsługi, doznała uszkodzenia zdrowia powodującego utratę zdolności do pracy zarobkowej albo wskutek tego uszkodzenia poniosła śmierć, przysługuje tej osobie lub osobom po niej pozostałym prawo do zaopatrzenia inwalidzkiego w trybie i na zasadach określonych w przepisach normujących zaopatrzenie inwalidzkie osób, które doznały uszkodzenia zdrowia lub poniosły śmierć wskutek służby wojskowej.

2. Ustawa z dnia 20 maja 1976 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych (Dz. U. Nr 19, poz. 121).

Art. 42.1. Za szkody wyrządzone w związku z zakwaterowaniem przejściowym odpowiadają wobec poszkodowanego organy wojskowe.

2. W razie nieosiągnięcia porozumienia co do odpowiedzialności za szkodę lub wyso-

kości odszkodowania sprawę kieruje się do terenowego organu administracji państwowej stopnia podstawowego, który wydaje decyzję w tej sprawie. Od decyzji tej odwołanie nie przysługuje.

3. Strona, która nie zgadza się z decyzją wydaną w trybie ust. 2, może w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji wystąpić o rozstrzygnięcie sporu do sądu lub komisji arbitrażowej. Przepisu tego nie stosuje się w razie wprowadzenia stanu zagrożenia bezpieczeństwa Państwa, ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

4. Przepisy ust. 1—3 nie dotyczą odpowiedzialności organów wojskowych za szkody wyrządzone na obszarach leśnych stanowiących własność Państwa.

5. Roszczenie o naprawienie szkody ulega przedawnieniu z upływem jednego roku od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie. Jednakże w każdym wypadku roszczenie przedawnia się z upływem lat trzech od dnia, w którym szkoda została wyrządzona.

Na podstawie art. 47 powołanej ustawy wydane zostało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 maja 1976 r. w sprawie zakwaterowania przejściowego Sił Zbrojnych (Dz. U. Nr 21, poz. 133), określające zasady i tryb zajmowania nieruchomości na zakwaterowanie przejściowe i ich zwalniania, ustalania i wypłaty należności za korzystanie z pomieszczeń w ramach zakwaterowania przejściowego oraz zasady ustalania i wypłaty odszkodowań za szkody wyrządzone w związku z zakwaterowaniem przejściowym i utworzeniem strefy niebezpieczeństwa, jak również właściwość organów w tych sprawach.

3. Ustawa z dnia 24 października 1974 r. — Prawo wodne (Dz. U. Nr 38, poz. 230 ze zmianami wynikającymi z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r., Dz. U. Nr 17, poz. 94 — § 2 pkt 7; zm.: Dz. U. Nr 31, poz. 165).

W przepisach prawa wodnego dotyczących właściwości w kwestii orzekania o odszkodowaniu można wyodrębnić trzy grupy:

- A) przepisy zebrane w dziale I (Przepisy ogólne) w rozdziale zatytułowanym „Rozstrzyganie sporów”, przy czym art. 36 ogranicza rozstrzyganie sporów przez terenowe organy administracji państwowej właściwe do wydawania pozwoleń wodnoprawnych do sporów powstałych w związku z tymi pozwoleńiami, a ponadto do sporów wymienionych w punktach 1—5;
- B) przepisy rozmieszczone zarówno w dziale I jak i w innych działach, wskazujące wyraźnie na właściwość terenowego organu administracji państwowej do orzekania o odszkodowaniu bez wiązania tej właściwości z pozwoleńiami wodnoprawnymi (art. 9 ust. 3, art. 47 ust. 3, art. 61 ust. 1, art. 76 ust. 1, art. 86 ust. 1 i art. 131 ust. 2);
- C) przepisy zamieszczone w dziale I, ustanawiające właściwość terenowego organu administracji państwowej stopnia podstawowego do ustalania „za odszkodowaniem” przejść itd. (art. 11 ust. 2) oraz do zezwolenia na pobieranie „za odszkodowaniem” ziemi itd. (art. 12 ust. 1) — bez wiązania tej właściwości z pozwoleńiami wodnoprawnymi oraz bez wskazania organu właściwego do orzekania o odszkodowaniu (inaczej art. 13, który przy słowach „za odszkodowaniem” wskazuje na właściwość terenowego organu administracji państwowej, uprawnionego do wydania pozwolenia wodnoprawnego, do orzekania o odszkodowaniu). W związku z tymi grupami przepisów powstają pytania:

Ad A): czy jest to odrębne postępowanie sporne tylko dla określonych spraw z prawem drogi sądowej bądź arbitrażowej?

Ad B): czy jest to zwykle postępowanie administracyjne w toku instancji (z prawem odwołania się od decyzji terenowego organu administracji państwowej stopnia podstawowego do terenowego organu admi-

nistracji państwowej stopnia wojewódzkiego) bez prawa do korzystania z drogi sądowej lub arbitrażowej?

Ad C): czy w wypadkach wymienionych w art. 11 ust. 2 i art. 12 ust. 1 właściwa jest wyłącznie droga sądowa w myśl tego, co powiedziano na wstępie rozdziału I niniejszego opracowania (wykładnia ścieśniająca)?

Odpowiedzi na te pytania należy szukać w materiałach związanych z uchwaleniem ustawy (nieдоступnych dla autora opracowania) oraz w orzecznictwie i literaturze prawniczej, jakie będą publikowane.

III. Właściwość terenowych organów administracji państwowej, gdy strony mogą dochodzić odszkodowania także w drodze sądowej

Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. — Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 1960 r. Nr 30, poz. 168; zm.: Dz. U. z 1962 r. Nr 33, poz. 156; z 1972 r. Nr 49, poz. 314; z 1973 r. Nr 47, poz. 276; z 1975 r. Nr 16, poz. 91).

Art. 141 § 1. Naczelny organ administracji państwowej może uchylić lub zmienić w niezbędnym zakresie każdą decyzję ostateczną, jeżeli w inny sposób nie można usunąć stanu zagrażającego życiu lub zdrowiu ludzkiemu albo zapobiec poważnym szkodom dla gospodarki narodowej lub dla ważnych interesów Państwa.

§ 2. Uprawnienia określone w § 1 przysługują także prezydentom wojewódzkiej rady narodowej co do decyzji wydanych przez organy administracyjne prezydentów rad narodowych niższego stopnia.¹¹

§ 3. W przypadkach określonych § 1 i 2 stronom poszkodowanym służy prawo do odszkodowania od Państwa. Strony mogą dochodzić odszkodowania także na drodze sądowej.¹²

IV. Właściwość komisji do spraw szkód górniczych

Dekret z dnia 6 maja 1953 r. Prawo górnicze (tekst jednol.: Dz. U. z 1961 r. Nr 23, poz. 113; zm.: Dz. U. z 1971 r. Nr 12, poz. 115).

Sprawy o odszkodowanie. Szkodą górniczą jest szkoda powstała wskutek robót górniczych w nieruchomości, budynku lub innej części składowej nieruchomości, a także w urządzeniach służących do doprowadzania lub odprowadzania wody, gazu, prądu elektrycznego oraz w liniach kolejowych i w innych podob-

¹¹ Uprawnienia organu naczelnego w odniesieniu do decyzji wydawanych przez terenowe organy administracji państwowej przysługują właściwym ministrom. Organy stopnia wojewódzkiego w wypadkach określonych w art. 141 § 1 k.p.a. są również uprawnione do uchylenia decyzji organów administracji państwowej stopnia niższego. Por.: Benedykt Bogomilski: Kodeks postępowania administracyjnego, Wyd. Prawn., Warszawa 1975 (przypisy 30, 3 i 31 do art. 141 § 1 i 2).

¹² Zdanie: „Strony mogą dochodzić odszkodowania także na drodze sądowej” oznacza, że stronom tym przysługuje w takich sprawach przede wszystkim droga administracyjna. Ustawa nie pozbawia strony drogi sądowej, naturalnej w tym wypadku, i nie stanowi też, że przysługuje jej alternatywny wybór. Dlatego też strona, która wystąpiła na drogę administracyjną, może zrezygnować z tej drogi i dochodzić roszczenia w drodze sądowej. Ale po zapadnięciu ostatecznej decyzji w drodze administracyjnej strona nie może już poszukiwać odszkodowania w drodze sądowej (zasada prawomocności decyzji administracyjnej — art. 12) — analogicznie jak w wypadku skierowania przez stronę roszczenia o odszkodowanie na drogę sądową i zapadnięcia prawomocnego wyroku sądu w tej sprawie (por. E. Iserzon i J. Starościk: Kodeks postępowania administracyjnego — Komentarz, Wyd. Prawn., Warszawa 1970, str. 290, przypis 6 do art. 141 § 3).

nych urządzeniach połączonych z nieruchomością — bez względu na to, czy szkodę można było przewidzieć oraz czy ktokolwiek ponosi winę za uszkodzenie (art. 41 ust. 1).¹³ Powstanie szkody górniczej powoduje obowiązek jej naprawienia w granicach przewidzianych przez prawo górnicze (art. 42).

Naprawienie szkody górniczej polega na przywróceniu uszkodzonego wskutek robót górniczych przedmiotu do stanu poprzedniej użyteczności z uwzględnieniem potrzeb gospodarki planowej, chyba że prawo górnicze przewiduje zapłatę odszkodowania (art. 43). Koszty naprawienia szkody górniczej ponosi przedsiębiorstwo górnicze (art. 53) bądź przedsiębiorstwa górnicze solidarnie (art. 54).

Roszczenia z tytułu szkody górniczej nie mogą być dochodzone po upływie jednego roku od dnia ujawnienia się szkody (art. 55). W sprawach o szkody górnicze orzekają wyłącznie komisje do spraw szkód górniczych (w pierwszej instancji — okręgowe komisje do spraw szkód górniczych, w drugiej — odwoławcza komisja do spraw szkód górniczych) stosownie do art. 56 prawa górniczego oraz rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 3 października 1975 r. w sprawie utworzenia komisji do spraw szkód górniczych oraz ustalenia ich siedzib i właściwości miejscowej (Dz. U. Nr 32, poz. 172).

Postępowanie przed komisjami do spraw szkód górniczych normuje zarządzenie nr 297 Prezesa Rady Ministrów z dnia 3 października 1955 r. w sprawie trybu urzędowania komisji do spraw szkód górniczych (Mon. Pol. Nr 88, poz. 1074). Postępowanie przed komisjami do spraw szkód górniczych toczy się według przepisów o postępowaniu administracyjnym (kodeksu postępowania administracyjnego), o ile prawo górnicze lub przepisy na nim oparte nie stanowią inaczej (art. 57 ust. 2 prawa górniczego).

Na uwagę zasługuje rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lipca 1971 r. w sprawie określenia kopalni, których wydobywanie podlega prawu górniczemu, oraz w sprawie wydobywania kopalni przez posiadacza gruntu na własne potrzeby (Dz. U. Nr 18, poz. 180).

V. Właściwość Urzędu Patentowego i Komisji Odwoławczej przy Urzędzie Patentowym

Ustawa z dnia 19 października 1972 r. o wynalazczości (Dz. U. Nr 43, poz. 272).

Patent nie przysługujący Skarbowi Państwa lub państwowej jednostce organizacyjnej może być w uzasadnionych wypadkach wywłaszczony na rzecz Skarbu Państwa na cele obrony Państwa lub do wykonania zadań określonych w planach gospodarczych (art. 70 ust. 1). O celach obrony Państwa mowa jest w zarządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 9 stycznia 1975 r. w sprawie określenia, jakiego rodzaju wynalazki, wzory użytkowe i projekty racjonalizatorskie wchodzą w zakres obrony Państwa (M.P. Nr 4, poz. 18).

¹³ Szkoła górnicza w porównaniu ze szkodą w rozumieniu prawa cywilnego jest ograniczona ze względu na przedmiot (nieruchomość) i przyczynę uszkodzenia (powstaje ona wskutek robót górniczych).

Prawo górnicze nie definiuje pojęcia robót górniczych, dlatego też ustalenia pojęcia „roboty górnicze” należy szukać w przepisach prawa górniczego oraz w piśmiennictwie. Jeśli chodzi o określenie na podstawie prawa górniczego pojęcia „roboty górnicze”, może to nastąpić częściowo na podstawie art. 1 oraz 23 tego prawa. Z przepisów tych wynika, że roboty górnicze to wykonywanie przez przedsiębiorstwo górnicze pod powierzchnią ziemi wszelkiego rodzaju robót, budowli i urządzeń, jeśli jest to potrzebne do wydobywania kopaliny (pór. Kazimierz Siarkiewicz: Dochodzenie i naprawianie szkód górniczych, Wyd. Prawn., Warszawa 1972, str. 18—21).

Wywłaszczenie patentu następuje za odszkodowaniem (art. 70 ust. 2).

Stosownie do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 grudnia 1972 r. w sprawie projektów wynalazczych (Dz. U. Nr 54, poz. 351) Urząd Patentowy rozpatruje wnioski o wywłaszczenie patentu w trybie postępowania spornego (§ 71 ust. 1). W postępowaniu spornym Urząd Patentowy stosuje przepisy kodeksu postępowania administracyjnego w zakresie ustalonym w trybie art. 110 ust. 2 punkt 2 ustawy o wynalazczości (art. 108 ust. 1).¹⁴

Decyzja o wywłaszczeniu patentu powinna zawierać między innymi ustalenie wysokości odszkodowania (§ 72 ust. 2 pkt 5). Odwołanie od decyzji rozpoznaje Komisja Odwoławcza przy Urzędzie Patentowym (§ 60). Termin do wniesienia odwołania od decyzji wynosi 2 miesiące od dnia doręczenia stronie zaskarżonej decyzji (§ 62 ust. 1).

VI. Właściwość określonych jednostek nadrzędnych nad określonymi zakładami pracy

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1974 r. w sprawie praw i obowiązków pracowników państwowego przedsiębiorstwa „Polska Poczta, Telegraf i Telefon” (Dz. U. Nr 51, poz. 329).

Odwołania i wnioski pracowników w sprawach, o których mowa w art. 264 kodeksu pracy, rozpatruje jednostka nadrzędna nad zakładem pracy w trybie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego (§ 59). Wynika z tego, że wnioski pracowników PPTiT o odszkodowanie w związku z rozwiązaniem lub wygaśnięciem umowy o pracę oraz wnioski tych pracowników o odszkodowanie w związku z niewydaniem w terminie lub wydaniem niewłaściwego świadectwa pracy lub opinii podlegają rozpoznaniu w trybie kodeksu postępowania administracyjnego.

2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1974 r. w sprawie praw i obowiązków pracowników kolejowych (Dz. U. Nr 51, poz. 327).

W stosunku do pracowników mianowanych wyłącza się właściwość powiatowych komisji odwoławczych do spraw pracy.¹⁵ Odwołania i wnioski, o których mowa w art. 264 k.p., rozpatruje jednostka nadrzędna w stosunku do jednostki organizacyjnej zatrudniającej pracownika — w trybie przepisów o postępowaniu administracyjnym (§ 46 ust. 1). Wynika z tego, że wnioski pracowników kolejowych o odszkodowanie w związku z rozwiązaniem lub wygaśnięciem umowy o pracę oraz wnioski tych pracowników o odszkodowanie w związku z niewydaniem w terminie lub wydaniem niewłaściwego świadectwa pracy lub opinii podlegają rozpoznaniu w trybie kodeksu postępowania administracyjnego.

---

¹⁴ Przepisy k.p.a. należy stosować wówczas, gdy odpowiednie problemy proceduralne nie zostały unormowane odmiennie w ustawie lub w aktach wykonawczych do ustawy o wynalazczości (por. Stanisław Sołtyśński: Prawo wynalazcze — Komentarz, Instytut Wydawniczy CRZZ, Warszawa 1975, str. 230, przypis 1 do art. 108).

¹⁵ Obecnie terenowe komisje odwoławcze do spraw pracy (art. 242 pkt 2 kodeksu pracy w brzmieniu art. 31 pkt 1 ustawy z dnia 28 maja 1975 r. — Dz. U. Nr 16, poz. 91).

R o z d z i a ł I I I

POSTĘPOWANIA, W KTÓRYCH W OKREŚLONYM ZAKRESIE
KODEKS POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO
NIE MA ZASTOSOWANIA¹⁶I. Właściwość Zakładu Ubezpieczeń Społecznych bądź Zakładu
Ubezpieczeń Społecznych i Państwowego Zakładu Ubezpieczeń.¹⁷

1. Dekret z dnia 23 kwietnia 1953 r. o świadczeniach w celu zwalczania klęsk żywiołowych (Dz. U. Nr 23, poz. 93; zm.: Dz. U. z 1959 r. Nr 27, poz. 167 — art. 17; z 1970 r. Nr 16, poz. 138).

Dekret w art. 6 ust. 1—3 przewiduje określone odszkodowania.

Wydane na podstawie art. 6 ust. 4 powołanego dekretu rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 czerwca 1954 r. w sprawie wynagradzania szkód poniesionych w związku z udziałem w akcji zwalczania klęsk żywiołowych (Dz. U. Nr 29, poz. 112) stanowi:

§ 2.1. Prawo do odszkodowania przysługuje osobom, które bez własnej winy w czasie zorganizowanej akcji społecznej i w związku z udziałem w tej akcji:

- 1) doznały uszkodzenia zdrowia powodującego całkowitą lub częściową utratę zdolności do pracy zarobkowej lub

2) poniosły szkodę wskutek zniszczenia, uszkodzenia — zużycia lub utraty mienia.

2. Jeżeli wskutek uszkodzenia zdrowia nastąpiła śmierć, prawo do odszkodowania przysługuje osobom, do utrzymania których zmarły był obowiązany, oraz osobom, które zmarły rzeczywiście utrzymywał.

§ 3.1. Osoby określone w § 2 ust. 1 pkt 1 oraz ust. 2 mają prawo do świadczeń pieniężnych, do bezpłatnego korzystania ze świadczeń zakładów społecznych służby zdrowia oraz do otrzymywania leków według zasad ustalonych dla osób objętych ubezpieczeniem społecznym a poszkodowanych w wypadkach przy pracy oraz dla osób po nich pozostałych.

3. Świadczeń pieniężnych udziela Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Roszczenie o wypłaty świadczenia powinno być zgłoszone przez zainteresowanego do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych bezpośrednio lub za pośrednictwem *prezydium rady narodowej*.

4. W sprawach świadczeń wypłacanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych mają zastosowanie przepisy normujące właściwość sądów ubezpieczeń społecznych i tryb postępowania przed tymi sądami.

§ 5.1. Osobom określonym w § 2 ust. 1 pkt 2 Państwowy Zakład Ubezpieczeń wypłaca odszkodowanie, które obejmuje rzeczywistą szkodę. (...)

§ 6. (...) 3. W przypadku gdy zainteresowany nie zgadza się na ustaloną przez Państwowy

---

¹⁶ Przepisów k.p.a. nie stosuje się, między innymi, do postępowania w sprawach ubezpieczeń społecznych oraz rent i zaopatrzeń z innych tytułów (art. 194 § 1 pkt 5 k.p.a.) (uwaga ta dotyczy spraw wymienionych w rozdziale III ust. I niniejszego opracowania w zakresie właściwości Zakładu Ubezpieczeń Społecznych) oraz przed organami administracji wojskowej w sprawach unormowanych w przepisach szczególnych (art. 194 § 1 pkt 8 oraz art. 194 § 2 pkt 3 k.p.a.) (uwaga ta dotyczy spraw wymienionych w rozdziale III ust. II niniejszego opracowania).

¹⁷ A. W sprawach ubezpieczeń społecznych oraz rent i zaopatrzeń z innych tytułów właściwe są organy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS). Przepisy normujące tryb postępowania w tych sprawach zawarte są w następujących aktach:

- 1) w ustawie z dnia 13 kwietnia 1960 r. o zmianach właściwości w dziedzinie ubezpieczeń społecznych, rent, zaopatrzeń i opieki społecznej (Dz. U.: z 1960 r. Nr 20, poz. 119; z 1972 r. Nr 11, poz. 81; z 1974 r. Nr 39, poz. 231 oraz Nr 47, poz. 280),
- 2) w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 1960 r. o zakresie i trybie działania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. Nr 23, poz. 134),
- 3) w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 1974 r. w sprawie organizacji i zakresu działania rad nadzorczych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz trybu postępowania przed radami nadzorczymi (Dz. U. Nr 49, poz. 302),
- 4) w ustawie z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowni-

Zakład Ubezpieczeń wysokość odszkodowania lub w razie odmowy odszkodowania może on wystąpić przeciwko Państwowemu Zakładowi Ubezpieczeń z roszczeniem o odszkodowanie na drogę sądową lub — gdy zainteresowany jest jednostką gospodarki społecznej — do państwowego arbitrażu gospodarczego w terminie 6 miesięcy od dnia otrzymania decyzji Państwowego Zakładu Ubezpieczeń.

2. Uchwała nr 307 Rady Ministrów z dnia 13 września 1966 r. w sprawie czynów społecznych oraz pomocy Państwa w ich organizowaniu i realizacji (M.P. Nr 56, poz. 272; zm.: M.P. z 1970 r. Nr 10, poz. 85 i z 1972 r. Nr 37, poz. 207).

§ 22.1. Osobom poszkodowanym, które uległy nieszczęśliwemu wypadkowi podczas pracy wykonywanej w ramach czynów społecznych, przysługuje prawo do świadczeń ze strony Państwowego Zakładu Ubezpieczeń oraz społecznej służby zdrowia.

2. Zasady i tryb postępowania w sprawach związanych z realizacją świadczeń, o których mowa w ust. 1, przysługujących w razie nieszczęśliwego wypadku osobom biorącym udział w czynach społecznych, określa instrukcje wydane przez Ministra Finansów, Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej i Państwowego Zakładu Ubezpieczeń.

3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 1972 r. w sprawie praktyk studentów szkół wyższych (Dz. U. Nr 13, poz. 94).

Świadczenia dla studentów, którzy ulegli wypadkowi w związku z wykonywaniem praktyki, regulują przepisy o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Dokumentację wypadkową sporządza zakład pracy.

Zakłady pracy zobowiązane są do ubezpieczenia studentów w Państwowym Zakładzie Ubezpieczeń od następstw nieszczęśliwych wypadków (§ 2 ust. 2).

4. Ustawa z dnia 29 listopada 1972 r. o funduszu gminnym (Dz. U. Nr 49, poz. 313; zmiana wynikająca z punktu 13 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. — Dz. U. z 1975 r. Nr 17, poz. 94 i Nr 31, poz. 165).

---

ków i ich rodzin (Dz. U.: z 1968 r. Nr 3, poz. 6; z 1972 r. Nr 16, poz. 114 i Nr 53, poz. 341; z 1973 r. Nr 38, poz. 225; z 1974 r. Nr 21, poz. 116 i 117, Nr 47, poz. 280 i Nr 50, poz. 321; z 1975 r. Nr 45, poz. 232),

- 5) w ustawie z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 20, poz. 105).

B. Podstawę prawną działalności Państwowego Zakładu Ubezpieczeń (PZU) stanowi ustawa z dnia 2 grudnia 1958 r. o ubezpieczeniach majątkowych i osobowych (Dz. U.: z 1958 r. Nr 72, poz. 357; z 1964 r. Nr 16, poz. 94; z 1975 r. Nr 16, poz. 91). Ustawa ta nie reguluje bliżej postępowania przed organami PZU ani też nie odsyła do innych przepisów proceduralnych. Jakże zaś przepisy proceduralne mają być stosowane w postępowaniu przed organami PZU, wyjaśnił to Naczelny Dyrektor Państwowego Zakładu Ubezpieczeń instrukcją nr 17/60 z dnia 20 sierpnia 1960 r. w sprawie stosowania przepisów kodeksu postępowania administracyjnego w działalności Państwowego Zakładu Ubezpieczeń stwierdzając, że „do indywidualnych spraw załatwianych w PZU i należących do zakresu administracji państwowej zalicza się: 1) sprawy dotyczące obowiązkowych ubezpieczeń, 2) sprawy zlecone Państwowemu Zakładowi Ubezpieczeń do załatwiania na mocy szczególnych przepisów administracyjnych”.

Powyższa instrukcja nr 17/60 została w sierpniu 1970 r. uchylona przez instrukcję nr 58/70 w sprawie zasad i trybu postępowania organów PZU przy wydawaniu decyzji oraz załatwianiu skarg i wniosków. We wstępie do tej instrukcji czytamy m. in.: „Punktem wyjściowym instrukcji jest kodeks postępowania administracyjnego, albowiem jeżeli chodzi o ubezpieczenia obowiązkowe, odszkodowania za szkody poniesione w związku z udziałem w akcji zwalczania klęsk żywiołowych i za rzeczy użyte do akcji ratowniczej i ćwiczeń straży pożarnej oraz o świadczenia za wypadki przy pracy, to zakład, zgodnie z art. 2 § 2 pkt 1 k.p.a., obowiązany jest przepisy te stosować”.

Pogląd, że przy załatwianiu spraw z zakresu obowiązkowych ubezpieczeń oraz spraw zleconych na mocy przepisów szczególnych organy PZU mają obowiązek stosować przepisy k.p.a. uznała za trafny głos do decyzji Dyrektora PZU — Centrala w Warszawie z dnia 24 lutego 1971 r. Nr UR1-054-225/71, wydanej na podstawie art. 137 § 1 pkt 2 k.p.a. (patrz: Orzecznictwo naczelnych organów administracji państwowej, opracowanie Prokuratury Generalnej, Wyd. Prawn., Warszawa 1972, t. II, poz. 25, s. 208—221).

Ustawa nakłada na osoby fizyczne i prawne obowiązki dokonania określonych świadczeń na fundusz gminny, przy czym naczelnik gminy może na wniosek zobowiązanego do świadczenia na fundusz zezwolić na wykonanie zamiast świadczenia pieniężnego określonej liczby dniówek pracy niewykwalifikowanej lub wykwalifikowanej, bądź usług przewozowych albo dostarczenie określonej ilości sprzętu lub materiałów potrzebnych do realizacji zadań w ramach funduszu (art. 3).

Zobowiązanym, którzy w związku z pracą lub świadczeniem usług przewozowych ulegną wypadkowi, oraz członkom ich rodzin przysługuje prawo do świadczeń na zasadach i w wysokości określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 15 ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 3, poz. 6 — art. 13).¹⁸

5. Ustawa z dnia 12 czerwca 1975 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. Nr 20, poz. 106).

Art. 40.1. Osobom, które uległy wypadkowi w związku z udziałem w akcji ratowniczej lub szkoleniu pożarniczym, oraz członkom rodzin osób zmarłych wskutek takiego wypadku, przysługują świadczenia na zasadach ustalonych odrębnymi przepisami dla osób, które ulegną wypadkowi podczas udzielania przedstawicielowi organu państwowego pomocy przy spełnianiu czynności urzędowych.¹⁹

2. Za zniszczenie, uszkodzenie lub utratę bez winy właściciela środków przewozowych, inwentarza pociągowego i innego mienia w związku z akcją ratowniczą lub ćwiczeniami Państwowy Zakład Ubezpieczeń wypłaca odszkodowanie w pełnej wysokości szkody. Jeżeli jednak szkody te objęte są ubezpieczeniem, odszkodowanie zmniejsza się o kwotę przyznanego odszkodowania z tytułu ubezpieczenia.

II. Właściwość organów wojskowych

Dekret z dnia 5 października 1955 r. o odpowiedzialności materialnej żołnierzy za szkody wyrządzone jednostce wojskowej (Dz. U. Nr 40, poz. 247; zm.: Dz. U. z 1967 r. Nr 44, poz. 220 — art. 209).

W stosunku do żołnierza odpowiedzialnego za szkodę właściwy organ wojskowy wydaje orzeczenie o odszkodowaniu (art. 9 ust. 1). Od orzeczenia o odszkodowaniu przysługuje żołnierzowi prawo wniesienia odwołania do właściwego organu wojskowego (art. 17) w ciągu 14 dni od dnia doręczenia orzeczenia (art. 10 ust. 2). Orzeczenie wydane na skutek odwołania jest ostateczne (art. 10 ust. 3).

Minister Obrony Narodowej określi właściwe organy wojskowe, zasady postępowania wyjaśniającego i tryb postępowania w sprawach wydawania orzeczeń o odszkodowaniu (art. 17).

Przepisy dekretu stosuje się odpowiednio do materialnej odpowiedzialności pracowników cywilnych wojsk wewnętrznych oraz funkcjonariuszy i pracowników Milicji Obywatelskiej i Służby Więziennej.

---

¹⁸ Rozporządzenie Przewodniczącego Komitetu Pracy i Płac z dnia 25 lipca 1969 r. Dz. U. Nr 23, poz. 170 (§ 4 ust. 1 pkt 3).

¹⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3.X.1975 r., Dz. U. Nr 33, poz. 179 (§ 5 ust. 2 pkt 3).

Rozdział IV

PRZEPISY UZALEŻNIAJĄCE DROGĘ POSTĘPOWANIA SĄDOWEGO
BĄDŹ ARBITRAŻOWEGO OD UPRZEDNIEGO PRZEPROWADZENIA
POSTĘPOWANIA UGODOWEGO

1. Ustawa z dnia 27 listopada 1961 r. o transporcie drogowym i spedycji krajowej (Dz. U. Nr 53, poz. 297).

Ustawa ta w rozdziale 3 przewiduje obowiązkowe świadczenia usług przewozowych w krajowym transporcie drogowym, stanowiąc przy tym, co następuje:

Art. 16.1. Za uszkodzenie, zniszczenie i utratę dostarczonego pojazdu, które nastąpiło bez winy posiadacza lub kierowcy pojazdu w związku z wykonywaniem usług przewozowych w ramach nakazanego świadczenia, należy się odszkodowanie w pełnej wysokości szkody.

2. Odszkodowanie wypłaca korzystający z dostarczonego pojazdu.

3. Strona poszkodowana nie zgadzająca się z decyzją²⁰ organu zobowiązanego do wypłaty odszkodowania może dochodzić swych roszczeń w drodze sądowej lub postępowania arbitrażowego.

2. Na podstawie ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz. U. Nr 44, poz. 220) wydane zostało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 września 1971 r. w sprawie świadczeń na rzecz obrony kraju (Dz. U. z 1976 r. Nr 21, poz. 137). Rozporządzenie to określa:

w rozdziale 2 — świadczenia w czasie pokoju osobiste i rzeczowe, postępowanie ugodowe w sprawach odszkodowań za szkody powstałe w związku z wykonywaniem świadczeń, stanowiąc przy tym, co następuje:

§ 27. Jeżeli postępowanie ugodowe nie zostanie zakończone w ciągu dwóch miesięcy albo nie doprowadzi do zawarcia ugody lub ugoda nie zostanie zatwierdzona, odmawia się zaspokojenia roszczenia. Poszkodowany może wówczas w terminie 60 dni od zawiadomienia o odmowie zaspokojenia roszczenia dochodzić go w drodze sądowej lub w drodze postępowania arbitrażowego, jeżeli strony podlegają państwowemu arbitrażowi gospodarczemu;

w rozdziale 3 — świadczenia w czasie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa Państwa, mobilizacji i wojny, osobiste i rzeczowe, postępowanie ugodowe w sprawie odszkodowania za przedmioty świadczeń rzeczowych, stanowiąc przy tym, co następuje:

§ 37.1. W razie uznania zgłoszonego roszczenia za uzasadnione organ lub jednostka określona w § 36 ust. 2 uzgadnia z poszkodowanym wysokość odszkodowania i wypłaca je.

2. W razie uznania roszczenia za nieuzasadnione lub niemożności uzgodnienia z poszkodowanym wysokości odszkodowania, odmawia się zaspokojenia roszczenia. W tym wypadku poszkodowany może dochodzić odszkodowania w drodze sądowej lub w drodze postępowania arbitrażowego, jeżeli strony podlegają państwowemu arbitrażowi gospodarczemu;

w rozdziale 5 — szczególne uprawnienia osób powołanych do świadczeń osobistych, stanowiąc przy tym, co następuje:

§ 41. Osobom wykonującym świadczenie osobiste w razie inwalidztwa spowodowanego wypadkiem powstałym w związku z wykonywaniem tych świadczeń, a w razie ich śmierci z powodu takiego wypadku pozostałym po nich członkom rodziny, przysługują świadczenia określone w przepisach wydanych na podstawie art. 42 pkt 1 i 3 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 20, poz. 105).

---

²⁰ Przepis art. 16 ust. 3 ustawy uzależnia drogę sądową bądź arbitrażową od uprzedniego rozpatrzenia roszczenia poszkodowanego przez korzystającego z dostarczonego pojazdu, jako zobowiązanego do wypłaty odszkodowania i zajęcia przez niego stanowiska.

Rozdział V

ZAKOŃCZENIE

Opracowanie niniejsze jest swego rodzaju kontynuacją publikacji Alberta Meszorera pt.: O przepisach przekazujących dochodzenie odszkodowania na drogę postępowania administracyjnego (PUG nr 12 z grudnia 1959 r.). Inny tytuł opracowania lepiej odpowiada — zdaniem autora — treści przepisów, które „ustanawiają” właściwość drogi postępowania administracyjnego, a nie „przekazują” na drogę postępowania administracyjnego, jak to np. czyniła nie obowiązująca już ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o przekazaniu niektórych drobnych przestępstw jako wykroczeń do orzecznictwa karno-administracyjnego (Dz. U. Nr 23, poz. 149) i jak to czyni do tychczas rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1972 r. w sprawie przekazania niektórych spraw do właściwości naczelników gmin oraz *prezydentów rad narodowych* miast nie stanowiących powiatów i ich organów (Dz. U. Nr 49, poz. 317).

W stosunku do artykułu A. Meszorera opracowanie niniejsze:

1. zawiera uaktualnienie i uzupełnienie przepisów według stanu na dzień 31 sierpnia 1976 r.,
2. zestawia przepisy według unormowanych w nich postępowań, mając na względzie określony system.

Temat opracowania oraz jego cel, jakim jest przyczynienie się do właściwej orientacji w problematyce niedopuszczalności drogi procesu sądowego, wyznacza ramy niniejszego opracowania. Dlatego też przy stosowaniu przepisów przytoczonych w opracowaniu wypadnie zapoznać się także z przepisami związkowymi danego aktu prawnego, jeżeli tego wymaga prawidłowe załatwienie danej sprawy.

Literatura

- Zbigniew Resich: Dopuszczalność drogi sądowej w sprawach cywilnych, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1962
- Jan Boć: Wyrównanie strat wynikłych z legalnych działań administracji, Wrocław 1971 (Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego)
- Janusz Borkowski: Postępowanie administracyjne — Zarys systemu, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1976 (zwłaszcza rozdział VIII: Postępowanie odszkodowawcze)

Obrona pracy doktorskiej adw. Kazimierza Wołyńca

Seminaria doktoranckie prowadzone przez profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego w Izbie Adwokackiej w Rzeszowie dały już efekty w postaci otwarcia kilku przewodów doktorskich niektórych członków Izby rzeszowskiej.

Niezależnie od tej formy podwyższania kwalifikacji zawodowych szereg kolegów w innych ośrodkach uniwersyteckich bierze udział w seminariach doktoranckich i ostatnio jeden z nich, mianowicie adwokat Kazimierz Wołyńiec, przygotował pod kierunkiem promotora doc. dra Czesława Gofronia z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie dysertację doktorską pod tytułem „Przestępstwo nadużycia zaufania w polskim prawie karnym”.

W dniu 14 czerwca 1976 r. odbyła się przed Radą Naukową Instytutu Prawa Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w